

Veckholms kyrkogård

Historik

Veckholms kyrka anses som den förnämsta i Trögden sedan ärkebiskop Nathan Söderblom kallade den "Trögdens domkyrka". Den är störst och även det stora De la Gardieska gravkoret bidrar till dess mäktighet. Den första gråstenskyrkan tillkom i slutet av 1200-talet. Den utgör den mellersta delen av nuvarande långhus. Kyrkan utvidgades på 1400-talet åt både väster och öster. Familjen De la Gardies stort anlagda gravkor påbörjades i mitten av 1600-talet men slutfördes inte förrän på 1770-talet. Den praktfulla klockstapeln på kullen väster om kyrkan uppfördes 1668 på bekostnad av rikskanslern Magnus Gabriel de la Gardie.

Kyrkogården har måtten 80 x 100 meter. Stenmuren har stigluckor i båda hörnen som vetter mot landsvägen. Stigluckorna är av putsat tegel och avfärgade i ockragult med en vit list som följer takprofilen. Taken är täckta av falsad plåt och portarna är av trä.

I början av 1800-talet planterades en allé från den nordvästra stigluckan till kyrkan. Kyrkogården förnyades åren 1878-80 då den fick sin parkliknade stil. Grusgångar anlades längs murarna och diagonalt från kyrkan till en ny muröppning i sydöstra hörnet. Den genomgående gången från nordväst till sydost kallas "Stora gången" och den från nordost "Grystagången".

På 1960-talet lades många grusgravar igen och gräsbesåddes. Det förklaras med att motorgräsklipparna kom och skötseln skulle effektiviseras. Återstående grusgravar har därför ett stort kulturhistoriskt värde och bör bevaras. Rygghäckarna i gravkvarteren av liguster i södra delen och måbär i den norra anlades på 1960-talet. I sydväst har på senare år en häck av perenner anlagts.

Korset framför kyrkans västgavel anknyter till en gammal sägen som går tillbaka till 1530-talet: En prästgårdsdräng klädde ut sig till spöke för att skrämma prästen. När prästen bad till Gud sjönk drängen genom jorden på denna plats.

Gravplatser och gravskick

Inom Veckholms kyrkogård kan gravplatser erbjudas för tre nu vanliga gravskick: kistgravar och urngravar, som upplåts med gravrätt, samt det helt anonyma gravskicket minneslund. Det fjärde gravskicket, askgravar som utvecklats under senare år, kommer att erbjudas på samtliga kyrkogårdar inom de närmaste åren.

Högreståndspersoner gravsattes inne i kyrkorna fram till slutet av 1700-talet då det förbjöds. I Veckholms kyrka vittnar många gravhällar om detta gravskick. Övriga avlidna begravdes i så kallat allmänt varv, vilket innebar att de gravsattes i kista i löpande följd utan hänsyn till släktskap. Ofta med enkla träkors eller små

stenar men fattiga och obemedlade helt utan någon identifikation. Vid slutet av 1800-talet kunde man börja köpa familjegravar på Veckholms kyrkogård. Gravsättning i allmänt varv upphörde helt 1963.

Eldbegängelseföreningar började i slutet av 1800-talet propagera för att stoftet efter avlidna skulle kremas och att askan skulle gravsättas i urna. Motiven var både hygieniska och för att spara utrymme på begravningsplatserna. I Enköping byggdes ett krematorium vid S:t Olofs kyrkogård som var i drift 1970–2005. Sedan dess sker kremationerna i Västerås. Av gravsatta i Enköpings pastorat 2014 var 90 procent kremerade och endast 35 stycken i kista.

Den första minneslunden i Enköping invigdes på S:t Olofs kyrkogård 1981. Kyrkorådet i Veckholm ville tidigt ha en minneslund. En sådan planerades till 1992, men det dröjde till 1999 innan placering och utformning var klar. Den avgränsas med fem s.k. sorgeträd, hängkaraganer. Hittills har 23 soft gravsatts i minnelunden varav tre under 2014.

Askgravplatser är ett mellanting mellan en enskild urngravplats och en minneslund. De iordningställs gruppvis och sköts av förvaltningen. Gravplatserna upplåts med begränsad gravrätt som innebär att innehavaren har rätt till en namnbricka med de gravsattas namn, två per plats, samt födelse- och dödsdatum. Utöver gemensamma planteringar får den enskilda platsen smyckas med snittblommor och ljus. Innehavaren betalar en engångssumma för skötsel under 25 år och namnbrickan. För Veckholms kyrkogård kommer ett förslag att tas fram som församlingsrådet får yttra sig över innan det översänds till länsstyrelsen för godkännande.

På Veckholms kyrkogård finns 369 gravplatser varav 171 är upplåtna med gravrätt. Många är återlämnade men gravvårdarna står kvar och en del av dem är kulturhistoriskt värdefulla och ska bevaras för framtiden. Några exempel på sådana är gravstenen mellan vapenhuset och södra korsarmen i nygotisk stil över prosten L Hygrén som dog 1803, "begråten av maka, barn, vänner och åhörare". Framför den är prosten Edvard Berg, död 1927, begravd men även hans son professorn i ögonsjukdomar Fredrik Berg, 1887–1974, som även var rektor vid Uppsala universitet 1947–52 och styresman för Akademiska sjukhuset 1936–45 och hans sonson professorn i patologi vid Lunds universitet Nils O Berg, 1918–2008.

Det finns disponibla platser för kistgravar och urngravar. Det sker en naturlig omsättning av gravplatser. En gravrättsinnehavare kan när som helst återlämna en gravplats. Orsaken kan vara att gravfridstiden på 25 år gått ut och ingen mer ska gravsättas där. En annan orsak kan vara att innehavaren inte längre bor på orten och därför har svårt att sköta gravplatsen. Efter gravfridstidens utgång kan återlämnade

platser upplåtas på nytt. På Veckholms kyrkogård återlämnades 2014 två kistgravar med en nyuppläts. Tendensen de senaste åren har varit att fler gravplatser återlämnas än som nyupplåts.

På begravningsplatser speglar många gravstenar det omgivande samhället och förändringar i detta. Därför är kyrkogårdar och begravningsplatser anlagda före 1940 särskilt skyddade av kulturminneslagen. I Veckholm märks närvaron av några större gårdar och gods som Ekholmen, Amnö och Härjarö. Det De la Gardieska gravkoret är speciellt och snarare en del av kyrkan än av kyrkogården. En sentida ägare till Ekholmen, patron Magnus Knutsson, död 2004 har en gravvård i smide intill kyrkan söder om gravkoret. Under en gravvård av natursten i närheten av minneslunden vilar "sjöfararen" Nils Karlsson från Stenbro. Gravvården över handelsman Larsson vid Ön minner om hur servicen förändrats på landbygden. Några äldre gravvårdar av järn har högt kulturhistoriskt värde.

Text: Mats O Karlsson
Foto: Ida Bjurström
Layout: Ida Bjurström
2015

Enköpings pastorat
Kyrkogårdsförvaltningen
V Ringgatan 9
745 22 Enköping
Tel 0171-257 00
www.svenskakyrkan.se/enkoping

Svenska kyrkan
ENKÖPING